

Kje dom je moj? Na Slovenskem dom je moj!

150-LETNICA VIŽMARSKEGA TABORA

Kakšna je bila politična situacija Slovencev?

V revolucionarnem letu 1848 so Slovenci postavili zahtevo za zedinjeno in avtonomno Slovenijo ter se tako pridružili želji ostalih narodov Avstrijskega cesarstva za federativno urejeno državo. Zaradi premoči nemških liberalcev je bil leta 1851 ponovno vzpostavljen t. i. Bachov politični absolutizem (liberalno-kapitalistična gospodarska politika, uvajanje cenzure, širjenje nemščine) in ostalo je pri centralizmu. Le redki slovenski intelektualci so sledili narodnemu duhu, a se je s širjenjem tiskane slovenske besede – najprej s strani storuslovencev (Novice, Zgodnja Danica, celovški Glasnik), pozneje tudi novoslovencev (celovški Slovenec in Slovenski narod) – skromno število narodno zavednih Slovencev počasi začelo dvigati. Ko je bil leta 1867 najprej vpeljan dualizem (Avstro-Ogrska) in konec leta sprejeta še centralistična ustava (ustavna monarhija), je bilo konec sanj o enakopravnosti preostalih šestih narodov, ki so živeli v monarhiji. Odpor, ki se je pojavil tudi pri Slovencih, se je med letoma 1868 in 1871 odrazil v veličastnih ljudskih taborih, tj. množičnih političnih zborovanjih, ki so predstavljala prelomnico v političnem delovanju Slovencev.

Piramida, Vir: Andreja Bečan

Kaj so Slovenci delali na taborih?

Na taborih se je govorilo in glasovalo za združitev Slovencev v administrativno-politično celoto, za narodno enakopravnost v šoli, cerkvi in uradih; obenem pa se je razpravljalo o različnih gospodarskih vprašanjih. Tabori so privabili najširše kmečko prebivalstvo in se zanašali na narodno in politično zavednost. Udeležba je bila ogromna, ker to niso bili le javni shodi pod milim nebom, marveč obenem narodne svečanosti z zastavami in slavaloki, s petjem in godbo; zažigal se je umetni ogenj, pokali so topiči, po gorah pa so žareli kresovi, kar je mogočno vplivalo na ljudi in vnelo navdušenje! Za spomin so se razdeljevale tudi taborske spominske medalje.

Zemljevid Avstro-Ogrske

Vižmarski tabor

Plakat Vižmarskega tabora, Vir: arhiv dr. Jurija Šilca

Najveličastnejši med tabori je bil vižmarski 17. maja 1869 (na binkoštni ponedeljek), ki je bil edini vseslovenski tabor (z večjim ali manjšim številom so bile zastopane vse slovenske dežele: Kranjska, Primorska, Štajerska in Koroška) in z okoli 30.000 zborovalci tudi največji (številka je morda nekoliko pretirana, ni pa daleč od dejanske). Tabor je v celoti pripravilo in organiziralo leta 1868 ustanovljeno ljubljansko Društvo za brambo narodnih pravic Slovenija, v katerem so prevladovalе konservativne (staroslovenske) ideje. Pobudo zanj je na občnem zboru društva 23. januarja 1869 dal Karol Bleiweis, sin društvenega predsednika Janeza Bleiweisa. Med pomembnejšimi člani društva Slovenija so bili že omenjeni, takrat 61-letni, publicist Janez Bleiweis, pravnik in nekdanji ljubljanski župan Etbin Henrik Costa, gospodarstvenik Jožef Poklukar, odvetnik Ivan Murnik in kartograf Peter Kozler.

Za tabor je svoj travnik na vižmarski gmajni odstopil takrat 31-letni posestnik Janez Sever, Rženov iz Vižmarij. Prostor je bil krog in krog obdan z drevesi, na desni od odra je bila Šmarna gora, pred njim v daljavi pa gorenski vršaci. Nad prizoriščem je na visokem mlaju plapolala slovenska zastava.

Javnost so na tabor vabili z objavami v časopisih, letaki in plakati; najučinkovitejše propagandno sredstvo pa je bil nedvomno ljudski glas. Novice so vabilo na tabor objavile 5. maja, torej že dan preden ga je okrajni glavar Janez Pajk tudi dovolil, Slovenski narod pa 6. maja. Odločilno besedo pri njegovi organizaciji je imelo Društvo za brambo narodnih pravic Slovenija, ki je imelo med 102 podpisnikoma vabila rezerviranih prvih deset mest (Janez Bleiweis, Etbin Henrik Costa, Janez Ahačič, Janez Horak, Peter Kozler, Mihael Pakič, Franc Papež, Jožef Poklukar, France Sovan in Ivan Murnik). Na vabilu zaman iščemo vodilna imena takratnega slovenskega političnega življenja, prevladovali pa so župani, člani občinskih odborov in svetovalci, saj je kar 68 podpisnikov imelo eno od teh funkcij. Podpisniki so bili predvsem iz današnje Ljubljane ali njene bližnje in bolj oddaljene okolice: od Brezovice in Polhovega Gradca na zahodu, Trboj, Vodice, Rov in Doba na severu, Dolskega na vzhodu, do Grosupljega in Iške vasi na jugu. Med domačini so bili podpisniki župan Jože Planinšek, občinska svetovalca Janez Sever iz Vižmarij in Alojzij Štrukelj iz Šentvida, poštar Mihael Kraljič ter podobar Matevž Tomec, oba iz Šentvida.

Zahteve vižmarskega tabora

Na Vižmarskem taboru so obravnavali teme, ki so bile pomembne za ohranitev slovenske narodnosti (zedinjenje Slovencev, vpeljava slovenskega jezika v šole in urade ter potreba po ustanovitvi vseučilišča), ter zahteve za uvedbo podpornih bank za kmetijstvo in obrt. Posebnost vižmarskega tabora je bila tudi, da se je prvi jasno opredelil za ustanovitev slovenske univerze.

Pomembne osebnosti, Vir: arhiv dr. Jurija Šilca

Med govorniki na taboru so bili: Janez Bleiweis, Valentin Zarnik, Radoslav Razlag, Josip Noll in Etbin Henrik Costa. V imenu štajerskih Slovencev je tabor pozdravil Josip Vošnjak, v imenu goriških Slovencev Josip Tonkli; na koncu je navzoče pozdravil tudi predsednik tolminske čitalnice Janez Premerstein. Na taboru je bil prisoten tudi ljubljanski Sokol, ki ga je na začetku v imenu tacenskih deklet pozdravila Franja Malenšek (Koširjeva), prišli pa so tudi predstavniki 30 čitalnic, ki jih je ob zaključku tabora v imenu ljubljanskih Slovenk pozdravila Ema Tomanova.

Svetinje, Vir: iz arhiva dr. Jurija Šilca

Glavne finančne stroške tabora je krilo društvo Slovenija, ki je za pomoč prosilo tudi ljubljanski Sokol. Ljubljanski fotograf Ernest Pogorelec je za prodajo izdelal fotografijo tabora s podobami vseh govorcev. Tako kot tudi pri drugih taborih so bile za vižmarski tabor izdelane posebne spominske taborske medalje, tokrat z geslom: »Zedinimo se! Ne vdajmo se!«, ki so jih fantje in moške s ponosom običajno nosili na urini verižici. Zaradi tragičnega spopada 23. maja 1869 na Jančah in v Vevčah med člani nemškega športnega društva Turnverein in skupino slovenskih kmetov je ljubljanski župan Jožef Suppan izdal ukaz, da je po mestu prepovedano nositi taborske svetinje.

Spomenik – taborska piramida

Neobnovljena piramida Vižmarskega tabora, Vir: Etnološko društvo Vižmarje

V spomin na vižmarski tabor, s katerim je doseglo taborsko gibanje svoj vrhunec, naj bi iz preostanka za tabor zbranega denarja postavili spomenik na vižmarskem polju. Pobudo zanj je na občnem zboru društva Slovenija 27. januarja 1870 dal dr. Jožef Poklukar, ki je verjetno še istega leta kamnoseku Vincencu Čamerniku v Ljubljani naročil in plačal kamnito piramido iz kraškega marmorja z napisom »V spomin na tabor v Vižmarjih dne 17. maja 1869.« Spomenik je bil izdelan spomladi 1871, a ga nikoli niso postavil in je vsaj še leta 1885 sameval na kamnosekovem dvorišču pri Mesarskem (današnjem Čevljarskem) mostu. Takrat je Čamernik prestavil svojo delavnico na Parne ulice (današnja Slomškova ulica), piramido pa so, neznano zakaj in kako, razstavili v prostorih Fakultete za šport. Današnji spomenik (na fotografiji) so postavili ob praznovanju 100-letnice vižmarskega tabora, zasnoval ga je arhitekt Janez Suhadolc.

Pomembne osebnosti vižmarskega tabora

Lucinka Kraljič

Matevž Tomc

Blaž Potočnik

Franja Malenšek

Peter Grastelli

Etbin Costa

Janez Bleiweis

Valentin Zarnik

Radoslav Razlag

Pomembne osebnosti na Vižmarskem taboru, Vir: arhiv dr. Jurija Šilca

Dogajanje ob 150-letnici vižmarskega tabora

V letošnjem letu bodo Šentviški dnevi posvečeni vižmarskemu taboru. Odvile se bodo številne prireditve, ki jih bodo pripravile različne inštitucije naše četrtna skupnosti, koordinacijo vodi Četrtna skupnost Šentvid. Osrednja slovesnost, ki se bo odvila prav na dan 150-letnice, to je 17. maja, bo potekala pod častnim pokroviteljstvom predsednika

Republike Slovenije Boruta Pahorja. Ob tem se zahvaljujemo dr. Juriju Šilcu (TD Šmarna gora) in Janiju Škrbincu (Etnološko društvo Vižmarje) za vse zgodovinske prispevke o vižmarskem taboru.

Spremljajte Facebook stran <https://www.facebook.com/vizmarski.tabor/> in bodite na tekočem o dogajanju!

Besedilo: dr. Jurij Šilc (TD Šmarna gora)

Uredila: Andreja Bečan (Društvo Blaž Potočnikova čitalnica)

KMEČKI VOZovi

Star kmečki voz, Vir: stare slike Cerknica

17. maja bo potekal prevoz ljudi od trgovine Mercator pod klancem do spomenika piramide, tako kot je bilo to v času vižmarskega tabora. Vse, ki imate doma star kmečki voz ali zapravljička s konjsko vprego, vabimo, da se nam pridružite. Več informacij na tel. št. 031 298 496.